

Kipa, Emil

Wspomnienia pośmiertne : Henryk Mościcki (1881-1952)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 45, 106-107

1952

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Henryk Mościcki

(1881 — 1952)

Henryk Mościcki urodził się 18 października 1881 r. w Białymstoku. Po ukończeniu szkoły realnej myślał początkowo o studiach na politechnice, ale wrodzone zainteresowanie i zamiłowanie do badań historycznych sprawiło, że zapisał się w r. 1903 na Uniwersytet we Lwowie, gdzie słuchał wykładów historii i pracował pod kierunkiem Szymona Askenazego w grupie pierwszych jego uczniów. Znał świetnie język i literaturę rosyjską, a pierwsza jego drobna praca z tego czasu *Z powodu jubileuszu Towarzystwa Historii i Starożytności w Moskwie 1804 — 1904* po dziś dzień zachowała trwałą wartość informacyjną. Pobyt we Lwowie nie był długi. Już w r. 1905 Mościcki wraca na stałe do Warszawy i oddaje się zawodowi nauczycielskiemu w ówczesnym polskim szkolnictwie prywatnym, nie zaniedbując jednakowoż obok tego poważnej pracy naukowej.

Z tego okresu pochodzi jego doskonała praca: *Wilno i Warszawa w Dziadach Mickiewicza* oraz szereg drobniejszych przyczynków i recenzyj ogłaszanych na łamach „Biblioteki Warszawskiej“. Równocześnie zbierał materiał do obszernego, na trzy tomy obliczonego dzieła: *Dzieje porozbiorowe Litwy i Rusi*. Pierwszy tom, wydany w r. 1913, przyjęty został z uznaniem. Krytyka chwaliła piękną formę narracyjną, spokojne i umiarkowane sądy oraz opanowanie zagadnień i obszernego materiału dokumentarnego. Niestety, wydawnictwo nie zostało ukończone, gdyż z tomu II ukazał się tylko zeszyt pierwszy. W r. 1915, po ustąpieniu wojsk carskich z Warszawy, wydał zbiór szkiców pt. *Pod znakiem Orła i Pogoni*, zaś w r. 1917 obszerną pracę: *Jakub Jasiński i Powstanie Kościuszkowskie na Litwie*.

W r. 1918 został członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W styczniu 1919 r. został mianowany naczelnikiem wydziału archiwalno-naukowego w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Gdy na świeżo otwartym Uniwersytecie Wileńskim zaproponowano mu objęcie katedry historii polskiej, habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i w r. 1920 rozpoczął w Wilnie wykłady. W spokojnej atmosferze tego miasta nie mógł jednakowoż wytrzymać. Wrócił do Warszawy, do urzędowania w M. S. Z. (gdzie pracował do r. 1933), wykładów na Wolnej Wszechnicy, w Szkole Nauk Politycznych, w szkole średniej, w Radio, gdzie prowadził dział propagandowy bieżących nowości wydawniczych, a na ostatek i w Uniwersytecie Warszawskim, gdzie wykładał historię nowożytną Polski. A obok tego pisał i publikował rzeczy drobne i popularne, na które było wielkie zapotrzebowanie. Jego liczne wykłady publiczne i gładkie pióro jednały mu oddanych słuchaczy i czytelników, ale przy tym nadmiarze zajęć na pracę naukową brakło mu sił i czasu. Przerwał np. już na pierwszym zeszycie dobrze pomyślane wydawnictwo *Dzieje porozbiorowe Polski w aktach i dokumentach*. Nowe zmienione wydanie *Pod znakiem Orła i Pogoni* (Warszawa 1923), zbiór szkiców *Pod berłem carów* (Warszawa 1923), liczne wydania pamiętników Stanisława Morawskiego, Szumskiego, Puzyrny, Starzyńskiego i innych, ze starszych przedruki Wybickiego i Kołłątaja, dalej nowe wydania rozmaitych pism i broszur XVIII-wiecznych, które nie straciły na aktualności, dziesiątki przedmów do rozmaitych wydawnictw — wszystko to sprawiło, że Mościcki wybił się na czoło popularyzatorów historii i położył w tej dziedzinie wielkie zasługi.

Druga wojna światowa zniszczyła cały warsztat jego pracy, wielką i cenną bibliotekę i ogromne zbiory nie wyzyskanych materiałów. Mościcki po przejściu obozu pod Wrocławiem znalazł się w r. 1944 w Krakowie. Trzeba było w nowych warunkach wszystko zaczynać od nowa. Z imponującą energią zabrał się do pracy. Wykładał historię w Uniwersytecie Jagiellońskim i w Państwowej Szkole Pedagogicznej, wrócił do pracy w Radio, a obok tego zaczął pisać i wydawać. Przerobił dawną pracę o Jakubie Jasińskim nadając jej bardziej zwarty biograficzny charakter (Kraków 1950), wydał użyteczny zbiór *Pisma Tadeusza Kościuszki* (Warszawa 1947), dał nowe wydanie *Fredry Trzy po trzy* (Kraków 1949), wydał zbiorek aktów do dziejów legionów polskich we Włoszech: *Ludzie wolni są braćmi* (Kraków 1947), a z uratowanych fragmentów przez lata zbieranych materiałów zrekonstruował zwięzłą biografię Szymona Konarskiego. Nie zaniedbywał również i pracy publicystycznej i umieszczał od czasu do czasu artykuły historyczne w „Trybunie Ludu”. Ale prawdziwą ambicją jego było naukowe i pełne wydanie pism i listów Tadeusza Kościuszki, zaplanowane w porozumieniu z Polską Akademią Umiejętności, której był członkiem korespondentem. Niestety, nie było mu już dane tego dzieła dokonać.

Zmarł po długich cierpieniach w Krakowie 14 grudnia 1952 r.

Emil Kipa

Lech Niemojewski

(1894 — 1952)

Urodził się 26 sierpnia 1894 roku w Sosnowcu jako syn wybitnego publicysty i literata Andrzeja Niemojewskiego i Stanisławy z Mickiewiczów. W roku 1905 jako uczeń V gimnazjum w Warszawie brał udział w walce o szkołę polską. Po utworzeniu polskiego szkolnictwa wstąpił do Szkoły Handlowej Zgromadzenia Kupców, którą ukończył w 1912 r. Lata wojny światowej zmusiły Lecha Niemojewskiego do rozpoczęcia studiów, najpierw w Warszawie na Wolnej Wszecznicy, a później na Wydziale Architektury Politechniki Lwowskiej. Przeniósłszy się w 1916 roku na Politechnikę Warszawską, studiuje pod kierunkiem najwybitniejszych architektów i artystów, jak Stanisław Noakowski, Tadeusz Tołwiński, Czesław Przybylski. Po ukończeniu Wydziału Architektury w 1922 roku ze stopniem architekta dyplomowanego był st. asystentem przy katedrze Rudolfa Świerczyńskiego, a później Oskara Sosnowskiego.

Dzięki wielkiemu zamiłowaniu do sztuki, a do architektury w szczególności, Lech Niemojewski szybko rozszerza i pogłębia swoje akademickie wykształcenie. Stały i bezpośredni udział w pracach z dziedziny praktycznej architektury i z dziedziny naukowej wysuwa Jego osobę na czoło pierwszych absolwentów Politechniki Warszawskiej. Wiedzę swoją pogłębia wielokrotnymi podróżami naukowymi do wielu krajów Europy. Przywiózł stamtąd dzięki swojej wyjątkowej wrażliwości artystycznej bogaty materiał, którym ze wspaniałą erudycją posługiwał się całe życie.

Obok zdolności praktycznych rozwijały się jego nieprzeciętne zdolności naukowe w zakresie problematyki architektonicznej. W roku 1929 pisze dysertację naukową pod kierunkiem prof. dra Władysława Tatarkiewicza pt. *Architektura i złudzenia optyczne* i uzyskuje stopień doktora nauk technicznych, a w kilka lat później, w r. 1932, habilituje się na Wydziale Architektury tejże Politechniki, uzyskując „veniam legendi”